

Бокова Э.Т.

**КЫРГЫЗСТАНДЫН ТУРУКТУУ ӨНҮГҮҮСҮ ЖАНА БИОАРТҮРДҮҮЛҮКТҮ
САКТОДОГУ ЭКОЛОГИЯЛЫК БИЛИМДИН МААНИСИ**

Бокова Э.Т.

**ЗНАЧЕНИЕ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ В СОХРАНЕНИИ
СТАБИЛЬНОГО РАЗВИТИЯ КЫРГЫЗСТАНА И БИОРАЗНООБРАЗИЯ**

Е.Т. Вокоева

**THE VALUE OF ENVIRONMENTAL EDUCATION IN MAINTAINING STABLE
DEVELOPMENT OF KYRGYZSTAN AND BIODIVERSITY**

УДК: 504.37

Биотүрдүүлүк адамдын негизги муктаждыгын камсыз кылат жана коргоп турган айлана чөйрөнүн өзгөрүүсүнүн негизи. Бул макалада, Кыргызстандагы биотүрдүүлүктү сактап калуу аспектилерин жана экологиялык билим берүүнүн ойногон ролу жазылган.

Негизги сөздөр: *биотүрдүүлүк, экологиялык билим берүү, жоголуп бара жаткан жаныбарлардын түрү.*

Биологическое разнообразие является главным источником удовлетворения многих потребностей человека и служит основой его приспособления к изменяющимся условиям окружающей среды. В данной статье рассмотрены основные аспекты сохранения биоразнообразия в Кыргызстане и роль экологического образования в данном процессе.

Ключевые слова: *биологическое разнообразие, экологическое образование, исчезающие виды животных.*

Biological diversity is the main source of satisfaction for many human needs and serves as the basis of its adaptation to changing environmental conditions. This article describes the main aspects of biodiversity conservation in Kyrgyzstan and the role of environmental education in the process.

Key words: *biodiversity, environmental education, endangered animals.*

Кыргызстан Орто Азиядагы мамлекеттердин ичинен эндемикалык жаныбарлары жана уникалдуу өсүмдүктөрү менен айырмаланып турган аймактарга кирет. Өлкөнүн туруктуу өнүгүүсүн камсыз кылууда туризмди, айыл чарбасын өнүктүрүү приоритеттүү тармактардан болуп саналат. Кыргызстан туристтерди эл аралык деңгээлде бийик тоолору, көлдөрү жана кайталангыс биотүрдүүлүгү менен кызыктырат. Бирок акыркы учурда экономиканы өнүктүрүү алдынкы орунга чыгып, ал эми өлкөнүн экологиялык абалына көңүл кош мамиле жасалууда. Азыркы учурда табигый ландшафттардын аянты жылдан жылга азайууда, табигый ресурстар азайып, биотүрдүүлүк кыскарууда. Адамзат коому табигый чөйрөнү туп орду менен өзгөртүүдө. Бул көрүнүштөр

бара бара адамдардын физикалык жана руханий деградицияланышына алып келет. Экология жана экономика бири бирин аныктап туруучу процесстер болуп саналат. Экономиканы өнүктүрүү жаратылыш ресурстарынын жардамы менен (тоокен казып алуу тармагы, гидроэнергетика) ишке ашат, ошол эле учурда өлкөнүн экономикасы айлана чөйрөнүн экологиялык абалын аныктап турат.

Бул көрүнүштөрдү жоюу үчүн коомдо адамдардын экологиялык аң сезимин өстүрүү зарыл. Экологиялык аң сезимди өстүрүү экологиялык үзгүлтүксүз билим берүү процессин аркылуу ишке ашат. Экологиялык билим берүүдө өсүп келе жаткан жаш муундарга туура тарбия берүү, калктын экологиялык сабатсыздыгын жоюу, мамлекеттик, эл аралык деңгээлде экологиялык иш чараларды өткөрүү жана аларды массалык маалымат каражаттары арылуу чагылдырып туруу чоң мааниге ээ.

Бул максатта Орто жана Борбордук Азиянын тоолорун мекендеген, жок болуп кетүү чегинде турган жаныбарлар – илбирсттерди сактап калуу жана коргоо максатында, 12 мамлекеттердин өкүлдөрүнүн катышуусунда өткөрүлгөн Эл аралык Форум чоң мааниге ээ болду десек болот.

Биздин ата-бабаларыбыз илбирсти ыйык, күчтүү, шамдагай жаныбар катары баалап келишкен. Илбирс Бишкек шаарынын символикалык белгисинде, баалуу монеталардын беттеринде, партиялардын символикалык белгилеринде чагылдырылган.

Илбирсттер Кыргызстандын Кызыл китебине киргизилгендигине карабастан, бул жаныбарлардын териси баалуу болгондуктан браконьерлер тарабынан олтурулуп, саны кескин түрдө азаюуда.

Азыркы учурда илбирсттерди коргоо максатында өзгөчө коргоого алынган жаратылыш аймактарында, биотүрдүүлүктү коргоо боюнча эл аралык уюмдарда (НАБУ), Мамлекеттик Айлана чөйрөнү коргоо боюнча Агенттиктин алдында түзүлгөн илбирсти коргоо боюнча Секретариатта

колго алынаарлык илимий иш чаралар жүргүзүлүүдө.

Илбирсттерди коргоо маскатында Бишкек шаарынын жогорку окуу жайларында билим алып жаткан студенттер, илим изилдөөчүлөр тарабынан уюштурулган илимий иш чаралар (Бишкек гуманитардык университети жана Айлана чөйрөнү коргоо боюнча мамлекеттик агенттиги, Кыргыз-Германия жаратылышты коргоо уюму НАБУ) коомдун экологиялык аң сезимин өстүрүүгө чон өбөлгө түзөт.

Кыргызстандагы жок болуп кетүү чегинде турган жаныбарларды, өсүмдүктөрдү коргоодо экологиялык билим системалуу, үзгүлтүксүз жана жөнөкөйдөн татаалды көздөй өнүгүүсү керек. Бул максатта жогорку окуу жайларында «экология жана жаратылышты пайдалануу» багытында билим алып жаткан студенттердин өндүрүш практикасын, курсттук, дипломдук иштерин коомдун экологиялык аң сезимин өстүрүүгө багыттоо керек.

Билим берүү тармактарындагы экологиялык билим берүү бирдиктүү бир стандарттын жардамы мене ишке ашуусу керек. Билим берүү структураларында экологиялык билим жөнөкөйдөн татаалга карай бала бакча, мектеп, орто окуу жайы, жогорку окуу жайы жана калктын арасында билим берүү деген пункттардан туруусу зарыл.

Илимий мекемелер жана билим берүү тармактары бирдиктүү бир иш аракеттерди кылуусу керек. Тилекке каршы азыркы учурда илимдин жетишкендиктери билим берүү тармактарында аз колдонулуп же колдонулбай келет.

Жергиликтүү экологиялык көйгөйлөрдү, аларды чечүүнүн жолдорун караган экологиялык окуу, окуу усулдук куралдарды иштеп чыгуу

керек жана материалдык техникалык базаларын жаныртуу керек.

Жогорку окуу жайларында «экология жана жаратылышты пайдалануу» багытында билим алып жаткан студенттердин жардамы менен калктын экологиялык сабатсыздыгын жоюуда түшүндүрүү иш чараларын жүргүзүү керек. Бул процессти ишке ашырууда студенттерге жогорку денгээлде экологиялык билим берүү керек. Жок болуп кетүү чегинде турган жаныбарларды коргоо максатында алардын гендерин изилдөө лабораторияларын уюштуруу керек жана атайын ресурстар тук борбор уюштуруу керек.

Орто жана жогорку окуу жайларында экологиялык акцияларды, конкурстарды уюштуруу, коомдун көңүлүн бурдуруу максатында экологиялык флешмоб өткөрүү, журналисттердин арасында экологиялык көйгөйлөрдү чагылдырган материалдарга сынак жарыялоо да коомдун экологиялык аң сезимин өстүрүүгө жардам берет жана коомдун айлана чөйрөгө болгон мамилесин өзгөртөт.

Сөзүмдүн акырында, бизди курчап турган чөйрөнү жана андагы жаратылыш байлыктарын өсүп келе жаткан муундарга таза жана табигый түрдө өткөрүп берүү ар бирибиздин милдетибиз деп эсептейм.

Адабияттар:

1. Экологическое образование в Кыргызской Республике. Состояние и перспективы. Сб статей 2009.
2. Экологическое непрерывное образование КР.
3. Шукуров Э.Дж. «По следам снежного барса» научно-популярный сборник Б., 2013.
4. Материалы интернета www/ekois/het www/nature/kg.

Рецензент: к.геог.н. Дылдаев М.М.